

POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

PÁTKOVÁ, Jana: *Mezi domovem a kolonií. Příběh vzájemného zobrazování česko-slovenských vztahů v literatuře jednoho století*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2023, 220 strán.

Predložená habilitačná práca PhDr. Jany Pátkovej, Ph.D., reflektuje problematiku vývinu a premien podôb vzájomných česko-slovenských vzťahov v literárnych textoch, ktoré autorka žánrovo ohraničila cestopisnými a románovými textami a chronologicky ich výskum vymedzila intervalom od tridsiatych rokov 19. storočia po koniec tridsiatych rokov 20. storočia. Hneď v úvode je potrebné zdôrazniť, že práca ako celok významným spôsobom aktualizuje, posúva a v pozitívnom zmysle slova problematizuje doterajšie výsledky výskumov česko-slovenských a slovensko-českých literárnych a v širšom zmysle aj kultúrnych vzťahov. Autorka doterajšie výskumy v tejto oblasti obohacuje najmä o precízne spracované interpretačné sondy do neraz marginalizovaných a zabudnutých literárnych textov českej a slovenskej proveniencie a o inovatívne metodologické impulzy, ktoré predstavila v rozsiahlej úvodnej metodologicko-terminologickej kapitole svojej habilitačnej práce. Jej výskumy česko-slovenských vzťahov sa okrem tradičného a stále produktívneho literárnohistorického prístupu opierajú najmä o metodologické podnety imagológie a postkoloniálnej kritiky. Práve v prípade metodologickej aplikácie druhého z uvedených prístupov je potrebné oceniť, že autorka si uvedomuje limity transferu týchto metodologických východísk do výskumu česko-slovenských vzťahov, no na druhej strane ich funkčná aplikácia pri práci s konkrétnymi cestopisnými a románovými textami ukazuje produktívnosť a opodstatnenosť tejto metodologickej línie uvažovania. Na úvodnej metodologickej kapitole je potrebné oceniť aj jej syntetizujúcu koncepciu a snahu o detailné terminologické uchopenie používaného pojmového aparátu. Len na doplnenie v súvislosti s problematikou kodifikácie štúrovskej slovenčiny, o ktorej sa hovorí v tejto kapitole (s. 21), je potrebné uviesť, že táto kodifikácia slovenčiny nevystriedala iba „slovakizovanou češtinu v roli literárneho jazyka Slováku“, ale zároveň odstránila najmä dlhotrvajúcu diglosiu slovenskej obrodeneckej literatúry a kultúry, ktorá paralelne využívala jednotlivé variety češtiny a bernolákovskú slovenčinu.

Jadrom habilitačnej práce sú tri rozsiahle časti, v ktorých sa autorka postupne venuje literárnym obrazom najbližších Slovanov v slovenských cestopisoch 19. storočia, literárnej reprezentácii Slovenska z českej perspektívy a vzájomným obrazom Čechov a Slovákov v zabudnutých románových textoch medzivojnového obdobia. Jednotlivé kapitoly vznikli spojením a doplnením autorkiných prác publikovaných v rokoch 2017 – 2023 a ich

rozčlenením do troch tematických celkov. Pôvodne samostatné štúdie publikované v českých a slovenských časopisoch (*Slovenská literatúra, Česká literatura, Slávia*) a v recenzovaných zborníkoch a editovaných monografiách sa v predloženej monografii ocitli vo vzájomných súvislostiach a interakcii. Vytvárajú tak jedinečný a koherentný celok doplnený novou rozsiahlou vstupnou teoreticko-metodologickou kapitolou, ktorá jednotlivým parciálnym štúdiám dáva zjednocujúci metodologický rámec.

V prvej časti sa Jana Pátková venuje interpretácii trojice slovenských cestopisov 19. storočia, a to cestopisu Ľudovíta Štúra *Cesta do Lužic (vykonána z jara 1839)*, cestopisu Jozefa Miloslava Hurbana *Cesta Slováka k bratrům slavenským na Moravě a v Čechách* (1841) a cestopisu Terézie Vansovej *Pani Georgiadesová na cestách* (1896 – 1897). Žáner cestopisu autorke slúži ako ideálne východisko pre minucióznú interpretáciu kultúrnych stereotypov a literárnych reprezentácií podôb utvárajúcich sa národných identít, a to s dôrazom na lingvocentrický aspekt súdobého diskurzu. Na margo interpretácie Štúrovho cestopisu možno pre potreby širšej kontextualizácie ešte doplniť, že Štúrove (a v nasledujúcej kapitole aj Hurbanove) úvahy a zmienky o obchode a jeho význame pre rozvoj národného spoločenstva majú početné paralely aj vo viacerých prozaických textoch 30. a 40. rokov 19. storočia (náznakovo už v novelách S. Godru a A. Ottmayera z 30. rokov 19. storočia, výraznejšie v homiletike J. Kollára a najmä v románovom fragmente P. J. Tomáška *Obchodníci*) a záujem o tému Lužických Srbov spája Štúrov cestopis s eposom M. M. Hodžu *Meč křivdy* (1836). V súvislosti s označením príslušníkov slovenskej romantickej generácie by som odporúčal zvážiť používanie pojmu „štúrovci“, nakoľko tento pojem bol najmä poslednými literárnohistorickými výskumami výrazne relativizovaný.

Ďalšia časť habilitačnej práce ponúka čitateľovi opačnú perspektívu, zameriava sa na cestopisy českých autorov navštevujúcich územie dnešného Slovenska od 30. rokov 19. storočia do konca 30. rokov 20. storočia. V tejto kapitole je potrebné oceniť najmä precíznu analýzu premien českého pohľadu na Slovensko od obdobia romantizmu po koniec existencie prvej Československej republiky. Jana Pátková tento pomerne široko vymedzený časový interval funkčne člení na štyri vývinové etapy, ktoré odrážajú dynamiku a posuny vo vnímaní Slovákov a Slovenska v českom prostredí. Práve v tejto časti habilitačnej práce sa naplno ukázala funkčnosť využitia postkoloniálnych teórií, ktoré vystupujú popri imagologických konceptoch ako vhodný metodologický nástroj na interpretačné uchopenie skúmaných cestopisných textov. Okrem týchto dvoch metodologických prístupov autorka funkčne využíva aj tematologické aspekty skúmania textov, a to najmä v kapitole *Podoby exotizace slovenské dědiny v českých cestopisech jednoho století*. V rámci tejto časti habilitačnej práce je potrebné

ocenit' aj inovatívne koncipovanú kapitolu venovanú obrazu Bratislavy v českých cestopisoch medzivojnového obdobia, ktorá zaujímavým spôsobom rekonštruuje zmeny naratívov vzťahujúcich sa k hlavnému mestu Slovenska.

V záverečnej časti habilitačnej práce sa autorka posúva od cestopisných textov k románovému žánru, ktorý sa ukazuje ako vhodné textové východisko na sledovanie vzájomných obrazov Čechov a Slovákov v medzivojnovom období. Je veľmi zaujímavé, že Jana Pátková svoju pozornosť sústredila aj na tie románové texty, v ktorých autor rezignoval na estetickú funkciu literatúry, na texty, ktoré netvorí tradičnú súčasť literárneho kánonu či na texty, ktoré časom upadli do zabudnutia. Do centra pozornosti sa dostávajú romány Ladislava Narcisa Zvěřinu a Jana Václava Rosůlka zobrazujúce podoby poprevratového Slovenska, skupina románov slovenských autorov (Martin Kukučín, Gejza Vámoš, Milo Urban) reflektujúcich prostredie Prahy slovenskými očami a napokon séria textov reflektujúcich prvorepublikovú Bratislavu z českej perspektívy (Ladislav Narcis Zvěřina, Jan Václav Rosůlka, Vítězslav Nezval, Stanislav Kostka Neumann). V súvislosti s touto kapitolou by som rád upozornil na miernu neprimeranosť názvu jednej z kapitol – *Obraz Prahy v zapomenutých slovenských románech meziválečného období* (s. 159). Je síce pravdou, že najmä Kukučínov román *Lukáš Blahosej Krasoň* či Urbanov román *Hmly na úsvite* sú na okraji bežného čitateľského záujmu, no nemožno hovoriť, že patria medzi „zabudnuté“. Vôbec to v posledných desaťročiach napríklad neplatí o Vámošovom románe *Atómy Boha*, ktorý sa už dávnejšie vrátil do literárneho kánonu. Napokon toto zaradenie Vámošovho románu medzi zabudnuté relativizuje aj sama autorka na strane 160, kde aj konkretizuje zvýšený interpretačný záujem slovenskej literárnej histórie o tento text.

Predložená habilitačná práca Jany Pátkovej spĺňa všetky kritériá kladené na tento typ kvalifikačnej práce. Autorka sa v nej prejavila ako fundovaná literárna historička a slovakistka, ktorá dôverne pozná slovenský literárnohistorický výskum a jeho materiálové východiská a vie ho inovatívne reflektovať z českej perspektívy a dopĺňať o český literárny i širší kultúrny kontext. Do výskumu slovenskej literatúry i česko-slovenských vzťahov vnáša nové a produktívne metodologické impulzy, ktoré významne obohacujú aj slovenskú slovakistiku a literárnu vedu. Vzhľadom ku kvalitám a mnohým inovatívnym zisteniam, ktoré sú obsiahnuté v predloženej habilitačnej práci, odporúčam, aby ju autorka perspektívne vydala aj v podobe knižnej vedeckej monografie (pre potreby knižného vydania však odporúčam v rámci záverečnej redakcie textu zvážiť najmä eliminovanie niektorých duplicit, ktoré sa týkajú opakovania rovnakých citátov a myšlienok vo viacerých kapitolách).

Predloženú habilitačnú prácu s názvom *Mezi domovem a kolonií. Příběh vzájemného zobrazování česko-slovenských vztahů v literatuře jednoho století* odporúčam predložiť k habilitačnému konaniu a po jeho úspešnom priebehu navrhujem udeliť PhDr. Jane Pátkovej, Ph.D., titul docentka v odbore slavistika.

V Bratislave 7. 11. 2023

Prof. PhDr. Miloslav Vojtech, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta
KATEDRA SLOVENSKEJ LITERATÚRY
A LITERÁRNEJ VEDY
Gondova 2, 811 02 Bratislava 1

Prof. PhDr. Miloslav Vojtech, PhD.
Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy
Filozofická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Gondova 2
811 02 Bratislava 1
+421 2 9013 1328
e-mail: miloslav.vojtech@uniba.sk